

КЛІЩІ – ШКІДНИКИ ГОРІХА ВОЛОСЬКОГО

Дрібні,
але небезпечні

Іван МРИНСЬКИЙ,
канд. с.-г. наук, доцент кафедри ботаніки та захисту рослин,
Херсонський державний аграрно-економічний університет

Вважається, що волоські горіхи можна вирощувати як органічну культуру, тобто без застосування засобів захисту і добрив. Але життєві реалії говорять про інше, адже наразі у різних країнах світу зареєстровано понад 100 шкідників волоського горіха.

Зовнішній вигляд пошкодження рослин
горіховим галовим
(бородавчастим) кліщем

Так, на Півдні України, в регіоні потенційного промислового вирощування, дерева пошкоджують і вражають близько 50 видів хвороб і шкідників волоського горіха.

Серед шкідників привертають увагу кліщі горіховий галовий (бородавчастий) і горіховий повстяний, які належать до ряду Акариформні кліщі родини Галові чотириногі кліщі. Вони доволі часто трапляються в горіхових насадженнях.

КЛІЩ ГОРІХОВИЙ ГАЛОВИЙ (БОРОДАВЧАСТИЙ) (*Aceria tristriata* Nal.)

В Україні поширений у правобережних районах Лісостепу і Степу, а також у Криму. Осередки шкідника трапляються в Житомирській і Київській областях, на Поліссі.

Шкідник є монофагом, він пошкоджує лише волоський горіх. Шкоджають дорослі особини і личинки, які пошкоджують листя і плоди, сприяючи утворенню на навколпліднику, листках і черешках конусоподібних гал до 1,5 мм в діаметрі. При сильному уражен-

ні на одному листочку може бути від 300 до 500 галлів. Такі листки погано розвиваються, як правило, вони гофровані. Плоди кліщ пошкоджує рідко. В основному страждають молоді та середньовікові рослини (в умовах достатнього зволоження).

Морфологія і біологія розвитку шкідника. Шкідник має подовжене червоподібне тіло мікроскопічних розмірів (100-150 мк).

З початком вегетації кліщ з місць зимівлі переповзає на молоді листочки. В результаті життєдіяльності кліща на пошкоджених листках по всій листовій пластинці утворюються численні темно-коричневі галли, що нагадують маленькі округлі бородавки. За вегетаційний період кліщ дає 4 покоління.

З кінця серпня до середини вересня (залежно від регіону) дорослі кліщі ідуть на зимівлю під луски, що криють бруньки, а іноді в листові сліди або під нерівності кори на гілках. Шкідники можуть утворювати скупчення у вигляді іржавого нальоту на бруньках волоського горіха.

КЛІЩ ГОРІХОВИЙ ПОВСТЯНИЙ

(Eriophyes tristriatus var. erineus Nal., Aceria erineae Keifer)

В Україні поширений у правобережних районах Лісостепу і Степу, а також у Криму. Пошкоджує волоський горіх і ліщину звичайну.

Шкодять дорослі особини і личинки. Вони висмоктують клітин-

Зовнішній вигляд пошкодження рослин кліщем горіховим галовим (бородавчастим)

Імаго кліща повстяного горіхового

ний сік, що спричиняє на нижньому боці листочків розростання епідермальних клітин, появу западин, які покриваються своєрідною повстю палевого кольору. З верхнього боку утворюються темно-коричневі галли у вигляді напівшаровидного здуття до 4 мм у діаметрі.

Ступінь шкідливості цього кліща залежить від термічних умов району його поширення, вологості повітря і сортів пошкоджуваної культури. За сприятливих умов для його розмноження набагато більше пошкоджуються саджанці горіха в розсадниках, що спричиняє відставання в рості, недостигання пагонів, тому останні взимку легко вимерзають.

Ймовірно, переносить бактеріальні хвороби. Так, у Західній

Європі цей вид, можливо, причетний до поширення бактеріальної плямистості волоського горіха.

Морфологія і біологія розвитку шкідника. Шкідник має циліндричне тіло, до 220 мкм, черевце з 50-60 кілець. На спинному щитку є три поздовжні лінії, з яких середня довша за інші, і вони не доходять до заднього краю щитка. Яйце кулясте.

Паразитує він на листках, спричиняючи на верхньому боці утворення великих товстостінних горбатих опуклостей (ім на нижній стороні листа відповіда-

ють глибокі лунки). Всередині стінки лунок вистелені світлими волосками, під ними і живуть кліщі. При розпусканні бруньок волоського горіха зачатки молодих листочків уже мають ушкодження у вигляді маленької ямочки, в якій сидить кліщ. У галлах зазвичай сидить одна самка, рідко дві або три. При високій щільності популяції шкідника на листках горіха можна виявити більше 20 опуклостей. Ушкодження у вигляді галлів утворюються під впливом ферментів, що виділяються кліщами в листову пластинку при харчуванні.

Зимуюча стадія – дорослі кліщі під криючими лусками бруньок.

Вид майже не вивчений, але за прикладом інших видів з роду *Eriophyes* цей кліщ, очевидно, також характеризується невеликою яйцевою продукцією і великою кількістю генерацій.

Поширюються кліщі вітром, знаряддями виробництва, садивним матеріалом тощо.

Зовнішній вигляд пошкодження рослин повстаним горіховим кліщем

ЗАХОДИ ЗАХИСТУ ВІД ШКІДНИКІВ

Для боротьби з кліщами застосовують хімічні заходи захисту, зокрема, обприскування 1-відсотковою суспензією колоїдної сірки або **Актеліком**. Перше обприскування проводять наприкінці травня – на початку червня. Обприскування можна повторити через 14-20 діб, якщо чисельність кліщів не зменшиться. Також можна обробити препаратом з інсекто-акарицидною дією **Вертитек** у нормі 1,5 л/га.